12.11.2025

OPH-7170-2025

Eduskunnan sivistysvaliokunta

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen lausunto valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäisestä osasta: Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045 (VNS 7/2025)

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (myöhemmin Karvi) kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäisestä osasta Strateginen toimintaympäristöanalyysi ja skenaariot vuoteen 2045 (VNS 7/2025).

Karvi tuo tässä lausunnossaan esille arviointitietoon perustuvia näkemyksiä tulevaisuusselonteosta. Keskeiset nostot Karvin lausunnosta:

- **Osaaminen on Suomen tulevaisuuden perusta**
  Talouskasvu, demokratian toimintakyky ja yhteiskunnan elinvoimaisuus rakentuvat inhimilliseen pääomaan. Suomalainen koulutusjärjestelmä on keskeinen väline osaamistason nostamisessa, yhteiskunnan uudistumisessa ja kilpailukyvyn vahvistamisessa.

- **Jokaisella lapsella on oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen**
  Varhaiskasvatuksen roolia yhteiskuntaan integroivana polkuna vahvistetaan turvaamalla palveluiden saavutettavuus, laatu ja houkuttelevuus. Varhaiskasvatuksessa tulee huolehtia siitä, että jokainen lapsi saa tarvitsemaansa tukea.

- **Oppimistulosten heikkeneminen vaatii määrätietoista reagointia**
  Osaamistason lasku näkyy arvioinneissa ja arvosanojen inflaatiossa. Koulutustason nostaminen ei saa tapahtua vaatimustason kustannuksella, vaan tosiasiallista osaamista on vahvistettava kaikilla koulutusasteilla.

- **Yhdenvertaisuus ja saavutettavuus koko koulutuspolulla**
  Alueelliset ja sosioekonomiset erot sekä maahanmuuttotaustaisten oppijoiden tarpeet edellyttävät monipuolisia oppimisen tukitoimia ja resursseja. Toisen asteen opiskelijoiden tukeminen, ohjaus ja joustavat opintopolut ovat keskeisiä osallisuuden ja jatko-opintovalmiuksien kannalta.

- **Korkeatasoinen koulutus edellyttää riittäviä resursseja ja pedagogista kehittämistä**
  Opetuksen ja oppimisen laatu rakentuu henkilöstön osaamisesta, pedagogisista ratkaisuista, ohjauksesta ja toimivista rakenteista. Perusopetuksessa korkeatasoinen opetus mahdollistaa oppimisen ja osaamisen

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 Helsinki
+358 29 533 5500

Nationella centret för utbildningsutvärdering
PB 380 (Hagnäskajen 6)
00531 Helsingfors
kirjaamo@karvi.fi

Finnish Education Evaluation Centre
P.O. Box 380 (Hakaniemenranta 6)
FI-00531 HELSINKI
karvi.fi

kehittymisen. Rahoituksen ja resurssien tulee tukea oppimisen laatua eikä vain suoritusten määrää. Tämä vaatii osaavaa henkilöstöä, monipuolista pedagogiikkaa ja oppimisen tukea.

- **Jatkuva oppiminen ja muutoksiin varautuminen ovat välttämättömiä**
  Työelämän murros ja teknologinen kehitys edellyttävät joustavia oppimisrakenteita. Ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen yhteistyö tukee koulutusasteiden välisiä siirtymiä ja osaamisen tunnistamista, mikä on tärkeää myös koulutustavoitteiden saavuttamiseksi.

- **Tietoon perustuva päätöksenteko**
  Arviointi- ja tutkimustiedon hyödyntäminen on keskeistä koulutusjärjestelmän kehittämisessä ja tulevaisuusvalmiuden rakentamisessa.

- **Skenaarioihin varautuminen**
  Koulutusjärjestelmän tulee olla valmis vastaamaan pienenevien ikäluokan haasteisiin, teknologian murrokseen, väestörakenteen muutoksiin ja kansainvälistymiseen. Osaamistason nosto, yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden vahvistaminen sekä jatkuvan oppimisen rakenteet ovat välttämättömiä riippumatta tulevista kehityskuluista.

Osaamisen ja koulutuksen merkitys tulevaisuuden yhteiskunnassa

Tulevaisuusselonteko korostaa, että Suomen talouskasvu, demokratian toimintakyky ja yhteiskunnan elinvoimaisuus perustuvat inhimilliseen pääomaan ja laaja-alaiseen osaamiseen. Koulutusjärjestelmä on keskeinen kilpailutekijä ja yhteiskunnan uudistumisen voimavara.

Varhaiskasvatuksen merkitys suomalaisen koulutusjärjestelmän ensimmäisenä askeleena ja yhteiskuntaan integroivana polkuna korostuu tulevaisuusselonteon skenaarioissa. Varhaiskasvatukseen osallistumista vahvistetaan varmistamalla varhaiskasvatuspalveluiden saavutettavuus, laatu ja houkuttelevuus. Arviointiemme (Kuusiholma-Linnamäki & Siippainen 2021) perusteella varhaiskasvatuspalveluiden tulisi kohdata joustavasti perheiden tarpeet. Lisäksi on tärkeää panostaa varhaiskasvatuksen palveluohjaukseen, jotta perheet kokevat itsensä tervetulleiksi palvelun piiriin. Kiusaamisen vastaisen työn tulee olla varhaiskasvatuksessa systemaattista (Harkoma ym. 2024) ja lapsen tuen hallintopäätösprosessia tulisi arviointimme perusteella sujuvoittaa ja nopeuttaa (Kannel ym. 2023). Laadun säilyttämiseksi varhaiskasvatuksen keskeisiä rakenteellisia laatutekijöitä, kuten henkilöstömitoituksia, ryhmäkokoja tai kelpoisuuksia ei tulisi heikentää (Vlasov, Sarkkinen & Harkoma 2024). Laadukas varhaiskasvatus on jokaisen lapsen oikeus ja itsessään merkityksellinen elämänvaihe. Panostamalla varhaiskasvatukseen luodaan yhdenvertaiset mahdollisuudet lasten kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Osaamistason lasku ja oppimistulosten heikkeneminen (mm. Karvin oppimistulosten arvioinnit, PISA 2022) osoittavat, että koulutukseen ja osaamiseen on panostettava määrällisesti ja laadullisesti (Hiltunen ym., 2023; Metsämuuronen, 2023; Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2024; Ukkola & Väätäinen, 2021; Ukkola ym., 2025). Perusopetuksen oppilaat yltävät keskimäärin samalle osaamistasolle eri puolilla Suomea, mutta yksilöiden välillä on suuria osaamiseroja ja kotitausta vaikuttaa oppilaiden osaamiseen ja mahdollisuuksiin. Oppimistulokset

ovat voimakkaasti yhteydessä alueiden sosioekonomiseen tilanteeseen ja vanhempien koulutustasoon. Koulu kohtaa oppilaiden mukana yhteiskunnallisia haasteita, joiden ratkaiseminen edellyttää laajempaa yhteistyötä koulun ulkopuolella. Monitasoiseen eriytymiskehitykseen ei pystytä vaikuttamaan pelkillä koulutuspoliittisilla toimilla. Perustaitojen osaamista ja valmiuksia kouluttautumiseen sekä työelämään tulee vahvistaa.

Koulutustason nostaminen ei saa tarkoittaa vaatimustason madaltamista. Esimerkkinä tästä ovat Karvin arviointien tulokset, joiden mukaan yhdeksäsluokkalaisten matematiikan arvosanat eivät enää vastaa aiempien vuosien osaamistasoa. Vuonna 2021 arvosanan 8 sai oppilas, jonka osaaminen vastasi vuoden 2000 arvosanaa 6. Vuosien varrella osaaminen on heikentynyt kaikissa arvosanaluokissa, ja myös arvosanan 10 saaneet oppilaat hallitsevat matematiikkaa vähemmän kuin aiemmin (Metsämuuronen, 2023). Tavoitteena tulee olla tosiasiallisen osaamisen vahvistaminen kaikilla koulutuksen tasoilla. Panostukset tutkimukseen ja kehitykseen johtavat uusiin innovaatioihin, ja Suomella on mahdollisuudet olla johtava maa tekoälyn hyödyntämisessä. Koulutusjärjestelmän tulee tuottaa osaajia, jotka kykenevät uudistumaan ja vastaamaan yhteiskunnan ja työelämän muuttuviin tarpeisiin. Skenaarioanalyysin mukaan osaamisen polarisaatio ja globaalit osaajamarkkinat korostuvat tulevaisuudessa, mikä vaatii Suomelta aktiivista osaamispolitiikkaa ja kansainvälistymistä.

Yhdenvertaisuus, saavutettavuus ja osallisuus

Yhdenvertaisuus ja saavutettavuus ovat koulutusjärjestelmän kehittämisen kulmakiviä. Alueelliset erot, sosioekonomiset taustat ja maahanmuuttotaustaisten oppijoiden tarpeet vaativat monipuolisia tukitoimia ja resursseja (Laimi ym., 2024; Hievanen ym., 2023). Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen saavutettavuus tulee varmistaa, ja oppijoiden erilaiset lähtökohdat huomioida koko koulutuspolulla. Toisen asteen opiskelijoiden tukeminen edellyttää vahvaa ohjausta, riittäviä mielenterveys- ja opiskeluhuollon palveluita sekä joustavia opintopolkuja, jotka huomioivat opiskelijoiden yksilölliset tarpeet ja elämäntilanteet. Ammatillisen ja lukiokoulutuksen tulee tarjota vahvat perustaidot, mutta myös tukea opiskelijoiden motivaatiota, osallisuutta ja tulevaisuuden suunnittelua. Erityistä huomiota tulee kiinnittää niihin opiskelijoihin, joilla on riski keskeyttää opinnot tai jotka tarvitsevat erityistä tukea oppimiseen ja hyvinvointiin.

Erityisesti maahanmuuttotaustaisten oppijoiden perustaitojen tukeminen on välttämätöntä tasa-arvon ja osaamistason nostamiseksi. Osallisuuden vahvistaminen ja yhteisöllisyyden tukeminen ovat tärkeitä, jotta jokainen oppija kokee kuuluvansa yhteisöön ja saa tarvitsemansa tuen.

Laatu, vaikuttavuus ja pedagoginen kehittäminen

Koulutuksen laatu ja vaikuttavuus ovat keskeisiä tulevaisuusvalmiuden kehittämisessä. Arviointitiedon mukaan opetuksen laatu, pedagogiikan kehittäminen ja henkilöstön osaaminen vaikuttavat oppimistuloksiin ja koulutuksen vaikuttavuuteen. Korkeakouluopiskelijoiden tosiasiallinen osaaminen ja yleiset taidot, kuten kriittinen ajattelu, vaativat vahvistamista. Tosiallisen osaamistason nostaminen edellyttää riittäviä resursseja ja systemaattista kehittämistä. Rahoitusmallin tulee tukea osaamisen laatua, ei vain tutkintojen määrää. Korkeakouluja tulisi kannustaa opiskelijoiden korkeatasoiseen osaamiseen.

Jatkuva oppiminen, työelämän muutokset ja rakennemuutoksiin varautuminen

Työelämän nopea muutos, teknologian kehitys ja rakennemuutokset edellyttävät joustavaa ja jatkuvaa oppimista. Koulutusjärjestelmän tulee pystyä vastaamaan äkillisiin muutoksiin ja tuottaa osaajia, jotka kykenevät uudistumaan ja oppimaan läpi työuran (Frisk ym., 2022). Jatkuvan oppimisen rakenteet ja koulutustoimijoiden joustavuus ovat avainasemassa. Rakennemuutoksiin varautuminen edellyttää, että koulutustoimijat hyödyntävät perustoimintaan kytkettyjä toimintatapoja ja koulutusmuotoja. Koulutuspalveluiden toteuttaminen muutostilanteissa tulee olla osa organisaatioiden perustoimintaa, ei vain erillistoimintaa.

Ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyön vahvistaminen tukee jatkuvan oppimisen rakenteita ja helpottaa siirtymää korkeakoulutukseen. Yhteistyön tiivistäminen vahvistaa ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden jatko-opintovalmiuksia, kuten opiskelutaitoja, viestintävalmiuksia ja matemaattis-luonnontieteellistä osaamista. Lisäksi aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen henkilökohtaisen opintosuunnitelman yhteydessä tukee opiskelijoiden etenemistä korkeakouluopinnoissa. Tämä on erityisen tärkeää, jos tavoitteena on nostaa korkeakoulutettujen nuorten osuus lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä.

Rahoitus, resurssit ja investoinnit

Koulutuksen rahoitus ei ole Suomessa kasvanut osaamistarpeiden tahdissa. Perusopetuksen opetuskustannukset ovat pysyneet lähes vuoden 2010 tasolla, vaikka vaatimukset ovat kasvaneet. Lukiokoulutuksen rahoitukseen on kohdistunut leikkauksia ja uudistuksia, jotka asettavat haasteita lukiokoulutuksen järjestämiseen (Saarinen ym. 2023). Pitkäjänteinen investointi koulutukseen on välttämätöntä, jotta tavoitteet voidaan saavuttaa ja laatu turvata. Riittävät resurssit mahdollistavat laadukkaan opetuksen ja osaamisen kehittämisen kaikilla koulutusasteilla. Koulutuksen rahoitusmallien tulee tukea osaamisen ja sivistyksen vahvistamista, ei pelkästään tutkintojen määrän kasvattamista. Tulevaisuusselonteon mukaan investoinnit koulutukseen, osaamiseen ja TKI-toimintaan ovat keskeisiä kilpailukyvyn ja innovaatiokyvyn kannalta.

Arviointi- ja tutkimustiedon hyödyntäminen päätöksenteossa

Karvi korostaa arviointi- ja tutkimustiedon hyödyntämistä päätöksenteossa. Ajantasaista arviointitietoa tulee käyttää koulutusjärjestelmän kehittämisessä ja tulevaisuusvalmiuden rakentamisessa. Arviointitieto auttaa tunnistamaan kehittämiskohteet ja seuraamaan toimenpiteiden vaikuttavuutta. Päätöksenteon tulee perustua tutkittuun tietoon ja arviointituloksiin, jotta koulutusjärjestelmä vastaa tulevaisuuden haasteisiin. Tulevaisuusselonteon osallistava ja tietoperustainen lähestymistapa tukee arviointitiedon hyödyntämistä laajasti yhteiskunnassa.

Tulevaisuusselonteon skenaariot ja varautuminen

Tulevaisuusselonteon skenaariot vuoteen 2045 tuovat esiin mahdollisia kehityskulkuja, riskejä ja mahdollisuuksia. Koulutusjärjestelmän tulee olla valmis vastaamaan erilaisiin tulevaisuuden haasteisiin, kuten teknologian murrokseen, väestörakenteen muutoksiin ja kansainvälistymiseen. Skenaarioista riippumattomat välttämättömät toimet, kuten osaamistason nosto, yhdenvertaisuuden vahvistaminen ja jatkuvan oppimisen rakenteiden kehittäminen, ovat keskeisiä tulevaisuusvalmiuden rakentamisessa. Skenaarioanalyysi korostaa myös

koulutuksen yhteisöllistä ja sivistävää roolia sekä tarvetta vahvistaa faktapohjaista keskustelua ja luottamusta tieteeseen.

Lähdeluettelo

Frisk, T., Hakamäki-Stylman, V., Hievanen, R., ym. (2022). Koulutusjärjestelmän kyky vastata jatkuvan oppimisen haasteisiin äkillisissä rakennemuutostilanteissa. Karvi. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_8_2022.pdf

Hakamäki-Stylman, V., Hievanen, R., ym. (2024). Amiksesta ammattikorkeakouluun – Arviointi ammatillisen koulutuksen tuottamista valmiuksista suhteessa ammattikorkeakouluopintojen vaatimuksiin. Karvi. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_0224_0.pdf

Harkoma, S., Marjanen, J., ym. (2024). Arviointi kiusaamisen vastaisesta toiminnasta sekä lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Karvi. https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/arviointi-kiusaamisen-vastaisesta-toiminnasta-seka-lasten-tunne-ja-vuorovaikutustaitojen-tukemisesta-varhaiskasvatuksessa

Harri, M., Huusko, M., ym. (2025). Laatua ja vaikuttavuutta. Yhteenveto korkeakoulujen kolmannen kierroksen auditoinneista vuosina 2018–2024. Karvi. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_T0125.pdf

Hievanen, R., Laimi, T., ym. (2023). Eriarvoistumisen ehkäiseminen edellyttää maahanmuuttotaustaisen väestön kieli- ja perustaitojen turvaamista. Karvi. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/Karvi_Policy-brief_0723.pdf

Hiltunen, J., Ahonen, A., ym. (2023). PISA 2022 ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/e3cc6b4c-73f4-4c60-aa62-94cf9f8b9668/content

Huusko, M. & Nurkka, N. (2025). Korkeakouluissa aloittaneiden lähtötason osaaminen ja opintojen läpäisy. Karvi. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_T0225.pdf

Kannel, L., Kuusiholma-Linnamäki, J., ym. (2023). Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Karvi. https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/paikallisten-varhaiskasvatussuunnitelmien-toteutuminen-paivakodeissa-ja-perhepaivahoidossa

Karvi (2025). Korkeakoulujen auditoinnit 2025–2030. Pilottivaiheen auditointikäsikirja. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_0425_0.pdf

Kuusiholma-Linnamäki, J. & Siippainen, A. (2021). Yhteenveto viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun arvioinnista vuosina 2018–2021. Karvi. https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/yhteenveto-viisivuotiaiden-maksuttoman-varhaiskasvatuskokeilun-arvioinnista-vuosina-2018-2021

Laimi, T., Venäläinen, S., ym. (2024). Myöhään maahan tulleet oppilaat koulupolulla. Karvi. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_2024.pdf

Metsämuuronen, J. (2023). Osaamisen hinta – Perusopetuksen kustannukset matematiikan osaamisen viitekehyksessä. Karvi. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_3123.pdf

Metsämuuronen, J. & Nousiainen, S. (2023). Matematiikkaa Covid-19 -pandemian varjossa II. Karvi. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_0523.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2023). LUMA(TE)-strategia ja -toimenpidesuunnitelma. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164727/OKM_2023_11.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2024). PISA-tutkimus ja tulokset 2022. https://okm.fi/pisa-2022

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2025). KAPPAS2-hankkeen välituloksia -seminaari. https://okm.fi/tapahtumat/2025-10-21/kappas2-hankkeen-valituloksia-seminaari

Toom, A., Heide, T., ym. (2023). Korkeakoulupedagogiikan tila ja uudistaminen -arviointi. Karvi. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_2223.pdf

Ukkola, A. & Väätäinen, H. (2021). Oppimistulokset ja osaamiserot perusopetuksessa. Karvi.

Ukkola, A., ym. (2025). Oppimistulokset ja osaamiserot perusopetuksessa. Karvi.

VATT (2018). Economic Policy Council Report 2017. https://talouspolitiikanarviointineuvosto.fi/en/reports/report-2017/

Vlasov, J., Sarkkinen, T., & Harkoma, S. (2024). Laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen vaatii kestäviä poliittisia päätöksiä. Karvi. https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/laadukkaan-varhaiskasvatuksen-toteuttaminen-vaatii-kestavia-poliittisia-paatoksia